

51/10 Yunus Suresi

1. “Elif, Lâm, Râ” mukattaa harfleridir. Anlamı için bkz. www.fcr.com.tr/kuranaydinligi/hurufumukattaa

2. Ayet kelimesinin anlamı için bkz. 26/Şuara 2.

3. “Güvenli bir makam” diye çevrilen orijinal ifade, ‘Kadem-i sıdk’ terkididir. “Kadem” kelimesi; rütbe, mevki, ilerilik, öne geçme anlamlarına gelirken (M. Hamdi Yazır, *Hak Dini*); ‘Sıdk’ kelimesi doğruluk ve güven anlamlarına gelmektedir (Seyyid Kutub, *Fi Zılal*; ayrıca bkz. 17/İsra 80). Allah’ın gerçek olarak vaad ettiği ve hazırladığı, sonu olmayan bir makam anlamlarını içeren kapsamlı bir terkiptir (Maverdî, *en-Nüket*; İbn Atıye, *el-Muharrer*; Sa’lebî, *el-Keşf*). Daha önce Rablerinin huzurunda, sahici ve güvenli mecliste ağırlanacakları müjdelenmişti (54/Kamer 55).

4. Güneş ve benzeri gezegenler henüz yaratılmadığı için “Altı günde yaratma”daki gün bizim bildiğimiz gün değildir, devir veya evre olmalıdır. Çünkü binlerce günden söz edilebilir (Razî, *Mefatihü'l-Gayb*; ayrıca bkz. 50/Kâf 38). “Arşa istiva etmek” deyimi için bkz. 7/A’raf 54. Ayette geçen “emir” kelimesi iş ve yönetim anlamına gelirken, “tedbir” kelimesi, hem yönetme hem de işi sonuna kadar planlayıp takip etme anlamlarına gelmektedir.

5. Güneşin ışık, ayın aydınlık kılınması ile vahyin ışığı ve Peygamber’in (s) onu insanlara yansıtması arasında ilginç bir paralellik söz konusudur. Ay nasıl ışığını kendisi üretmiyorsa Peygamber de (s) vahyi kendisi üretmiyor. Ayrıca yılların sayısını bilen kimselerin, ömürlerinin hesabını da bilmesi gerekir. Bir önceki ayette yer alan kıyamet ile buradaki hesap arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Ayette geçen hesap kelimesinin anlamı için ayrıca bkz. 17/İsrâ 12.

6. Tesbihin anlamı için bkz. 68/Kalem 29; 50/Kâf 40; 17/İsrâ 44.

7. Krş. 17/İsrâ 11.

8. “Gayb”ın anlamı için bkz. 68/Kalem 47.

9. Bu ayette felaketten sonra rahatlığa kavuşturma ifadesini genel anlamda kıtlık, afet gibi tabii felaketlerden kurtarıp bolluğa ve rahata erdirmek şeklinde yorumlayanlar olduğu gibi, bu surelerin indiği dönemde Mekkelilerin yedi yıl kıtlık yaşadıklarına hamledenler de olmuştur (Sa’lebî, *el-Keşf*). Kıtlık uzun sürünce müşriklerin bereket istedikleri tanrılardan ümitlerini kesip Allah’a dua etmesi için Hz. Peygamber’e müracaat ettikleri fakat yağmur yağdıktan sonra tıpkı Firavun gibi eski şirklerine döndüklerine dair bilgiler mevcuttur (Maverdî, *en-Nüket*; Zemahşerî, *Keşşaf*; Mavdudî, *Tefhim*; Hamdi Yazır, *Hak Dini*).

10. “Dileyeni doğru yola iletir.” ifadesi için bkz. 74/Müddessir 31; 9/Tevbe 115.

11. Gaybî veya cansız varlıkları ilahlaştıran ve Allah’a ortak kabul edenler, onları ilah sanmakta ve hayali sıfatlar uydurmaktadırlar. Oysa o varlıkların ne böyle bir işlevi vardır, ne de kendileri hakkında uydurulan böylesi kurgulardan haberleri. Çünkü şirk

olgusu müşriklerin hayali kurgularından ibarettir. Dolayısıyla hem Allah'a hem de ortak kabul edilen o varlıklara yapılan bir iftira ve haksızlıktır.

12. “Belâ” kelimesi denemek, tecrübe etmek, yüzleşmek ve tatmak anlamına gelirken; “eslefe” kelimesi önceden yapılan ameller anlamına gelmektedir (Zebidî, *Tâc*). Önceden gönderdikleriyle, yani dünyada yaptıklarıyla yüzleşip cezasını tadacaklardır (Zemahşerî, *Keşşaf*; Maverdî, *en-Nüket*).

13. “Mevlâ” kelimesi sahip, dost, hami ve otorite anlamına gelen “veli” kelimesiyle eş anlamlıdır (Bkz. 7/A'raf 3; 2/Bakara 286).

14. Fasıkların Allah'ın dininden uzaklaşmış, ama kendilerini Allah'ın dininde sanan kimseler olduğunu en açık biçimde anlatan ayetlerden birisi budur (7/A'raf 102). Bu durumda oldukları için fasıkların iman etmeleri bir hayli zor, hatta neredeyse imkânsızdır. Dolayısıyla yüce Allah'ın “İman etmezler!” dediği fasıkları günahkâr mümin saymak Allah'ın ayetleriyle bağdaşmamaktadır.

15. Bu ayet, asıl kitabın Allah katında olduğunu, o orijinal kitabın Peygamber'e okunmasının Kur'an olduğunu dile getirmektedir. Bu anlam, 13/Ra'd 39. ayette daha açık bir şekilde dile getirilmektedir.

16. Kur'an'ın bildirdiği, fakat somut olarak henüz ortaya çıkmamış olan helâk ve kıyamet gibi gayb haberlerini kavrayamadıkları için onu yalanlamaktadırlar (33. ayet).

17. Daha önce akıl anlamında sadr, lübb ve nüha kelimeleri kullanıldığı halde ilk defa burada akletme kelimesi kullanılmıştır. Kur'an'da akıl kelimesi yalın anlamda değil, akletme ya da burada olduğu gibi akletmeme tarzı fiillerle kullanılmaktadır. 30/Rum 24 ve 29/Ankebut 35. ayetlerde de aynı fiil olumlu anlamda kullanılmıştır. Bu ayette olduğu gibi dinlediği halde anlamayan ve bu yüzden de mecazen duyma özürlülükle itham edilen kimselerin eleştirildiğine şahit oluyoruz. Dolayısıyla aklını iyi kullanamayan, sağlıklı ve tutarlı bir düşünce geliştiremeyen düşünme özürlülerden bahsedildiği açıktır. Burada kastedilen akıl da Yunan felsefesinden aktarılan felsefi anlamıyla “nous” değil, ortalama her insanda olması gereken pratik zekâ anlamındaki akıldır (Izutsu, age. s. 108-112).

18. “Ezine” fiili, izin vermekten önce bildirmek, söylemek ve ilan etmek anlamlarına gelmektedir.

19. Allah'ın vahyi olmaksızın O'nun adına insanların helâller ve haramlar belirlemesini Allah kendisi adına yalan uydurma ve iftira olarak değerlendirmekte ve bunu yasaklamaktadır. Geniş bilgi için bkz. 6/En'am 143-144.

20. “Zerre” Arapça bir kelimedir. Havada uçuşan en küçük toz parçasına denir. Buradan hareketle İslam felsefecileri bu kelimeyi parçalanamayan en küçük parça tarifile atom anlamında kullanmışlardır.

21. Devamındaki ayetlere bakılırsa İman ve takva sahibi her mümin Allah'ın velisidir (Ayrıca bkz. 7/A'raf 3). Allah'ın velisi olmak, genetik özelliklere dayanmaz. İman, şuur, bilinç ve salih amelle hak edilen bir payedir. Çünkü bu ayetlerde açıklanan müminlerin tutum ve davranışları, 65 ve 66. ayetlerde işaret edilen müşriklerin durumuyla mukayese edilmektedir.

22. Bu ayet, öncesi ve sonrasıyla birlikte 62. ayette zikredilen evliyaullah ifadesinin açıklamasıdır. Buradaki müjde, şuurlu davranan mü'minlerin dünya ve ahirette kavuşacakları lütuf ve nimetlerin hepsini kapsayan vahyi bir müjdedir. Dünyadaki müjdenin sadık rüya olduğunu söyleyen yaklaşımlar (Örnek olarak bkz. Taberi, *Camiu'l-Beyan*; Âlûsî, *Ruhu'l-Maani*), sonradan ortaya çıkan rivayet algısı ve tecziî tefsirin bir sonucu gibi görünmektedir. Bu tür parçacı yaklaşımlarla dünyadaki müjdeyi sadık rüya ile sınırlamak ayeti bağlamından çıkardığı gibi içerdiği ilahî mesajı da daraltmaktadır. Allah Rasulüne (s) ve değerli arkadaşlarına hicret öncesi ve sonrasında nasip olan başarıların bu tür müjdelerin neticeleri olduğunu ve dolayısıyla ayetin kapsamına dâhil olduğunu görmemiz gerekirdi.

23. Göklerde ve yerde bulunan varlıklardan “herkes” diye söz edilirken müşriklerin, Allah’a ortak saydıkları varlıklar gündeme geldiğinde “her şey” ifadesi kullanılmaktadır. Bunda özel bir maksadın gözetilmiş olduğu sezilmektedir. Melek, cin ve benzeri varlıkların kendileri Allah’ın kulu kabul edilerek kişilik kazandırılmakta fakat onların tapındıkları hayali varlıklar nesneleştirilmekte, ardından da açıkça uydurma oldukları dile getirilmektedir. Müşriklerin çarpıttığı varlık tasavvuru ile o varlıkların orijinal kişiliği birbirinden ayrılmaktadır.

24. “Sübhan” kelimesi, Allah’ın sıfat isimlerinden biridir. Hem yüceliğini hem de eksiklik ve ihtiyaçtan uzak olduğunu ifade eder (68/Kalem 29).

25. Helâk olanların yerine halife kılmak, birinin yerine geçmesini, egemen ve hükümlan olmasını sağlamak anlamlarına gelmektedir.

26. Allah’ın sözleriyle hakkı gerçekleştirmesi, sözel bir gerçeği somut bir vakıa olarak ortaya çıkarması ve gerçeği ortaya koyması anlamına gelmektedir.

27. Bu cümleyi “*Musa’ya kavminden sadece bir grup genç iman etti. Hem de Firavun ve adamlarının kendilerine işkence etmesinden korkmalarına rağmen.*” şeklinde anlayanlar da mevcuttur (Zemahşerî, *Keşşaf*; Seyyid Kutup *Fi Zılal*). Mekke’de işkence altında bulunan genç Müslümanlar için çok açık bir mesaj içermektedir. Devam eden ayetlerde de Mısır’daki mücadelenin örneklerinden Mekke’ye göndermeler yapıyor. İnananların bütün işkencelere rağmen Allah’a güvenmesi, evlerini mescit edinmeleri, namazlarını kılıp kurtuluş müjdesini almaları Mekke’nin gündemiyle örtüşmektedir. Can korkusu insanî, fitrî bir duygudur ve onu yok etmek mümkün değildir. Allah’a iman ile o korkuyu yenmek gerekir.

28. Tefsirciler, bu ayette bahsedilen şüphenin sembolik bir varsayım olduğunu, Hz. Peygamber’in kesin şüphe içinde olduğuna delalet etmediğini, Hz. Peygamber üzerinden diğer insanlara bir gönderme olduğunu dile getirmişlerdir. (Zemahşerî, *Keşşaf*; Maverdî, *en-Nüket*). Ayrıca “Sana indirdiğimizden şüphede isen” ifadesinde şüphe edilenin Kur’an olduğu şeklinde genellemeci bir yaklaşım sorun yaratmaktadır. Ayeti bağlamından koparmanın doğurduğu bu sorunu aşmanın yolu ayeti bağlamına oturtmak olmalıdır. Çünkü ayetler, kâfirlerin mucize beklentilerine ve helak ihtarına meydan okumalarına cevap vermekte ve mucize indirmenin insanları ikna etmediğini, aksine helaki hak etmelerine yol açtığını, insanları zorlamaksızın inandırmanın mümkün olmadığını ve zorlamanın da doğru olmayacağını anlatmaktadır. Dolayısıyla kuşku duyulan şey Kur’an değil, Ehli kitapla ilgili verilen tarihî bilgilerin ve ihtar edilen helâkin kesinliğini vurgulamaktır. Paragrafın devamı ve özellikle Hz. Yunus’un örneği dikkatle incelenirse durum netleşecektir. 2/Bakara 260. ayette Hz.

İbrahim'in sorusu hakkında da benzeri tartışmalar yaşanmıştır. Allah, peygamberlerin bu tür tahkik girişimlerine ve anlama çabalarına yer vermektedir.

29. Bu ayetin anlamı, önceki ayetlerin devamı olarak bağlamı içerisinde okunarak tespit edilmeye çalışılmış ve 96, 97. ayetlere atfen yorumsal çeviri tercih edilmiştir. Yakın atıflar nedeniyle de parantez kullanma gereği duyulmamıştır. Yunus Peygamber (as), kavminin inkârı karşısında dayanamayıp şehri terk etmiş, sabır gösterememesi nedeniyle balık tarafından yutulmuş ve tevbesi kabul edilip büyük bir şehre Peygamber olarak gönderilmişti. O, şehri terk ettiği zaman kavmi azabın geleceğini anlamış ve tevbe edip kendisini aramaya başlamışlardı. Kararlaştırılan azap, tevbe ve iman ettikleri anda geri çevrilmiştir (Razî, *Mefatihü'l-Gayb*; Maverdi, *en-Nüket*). Ayet, azabı hak edip de tevbe eden ve tevbesi kabul edilen başka bir toplumun olmadığını bildirerek hitabettiği toplumlara tevbe ve imana davet etmektedir (Krş. 37/Saffat 139-148; 21/Enbiya 87-88).

30. Kısaca "kötülük" anlamına gelen "Rics" kelimesinin açıklaması için bkz. 74/Müddessir 5.

31. Yüce Allah bunu kendisi için bir görev telakki etmektedir. Allah'ın verdiği bu güvenceye rağmen bir müminin ümitsiz olması kabul edilemez. Çünkü Kur'an, ümitsizliği küfür olarak değerlendirmektedir (12/Yusuf 87).